

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กัจจายนเถระ. คัมภีร์กัจจายนะ. พม่า : พุทธศาสนาสถา, 2515.

จันทร์ ไพจิตร. อธิบายบาลีไวยากรณ์อาชยาต. พระนคร : เดียงเซียงจงเจริญ,
2519.

ฉลาด บุญลอย, ร.อ. ประวัติวรรณคดีบาลี. ธนบุรี : ประยูรวงศ์, 2504.

ชาตกฏฐกถาย, ปฐโม ภาโค อวิทเรนิทาน. หน้า 5, 94.

พกพรหมชาตก. หน้า 173.

กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465.

— . หุติโย ภาโค อนภริตติชาตก. กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2467.

— . ตติโย ภาโค ภคคชาตก. กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465.

— . จตุตถโ ภาโค มนธาตุราชชาตก. หน้า 46.

อรณฺญชาตก. หน้า 413.

สีลวิมุตตชาตก. หน้า 352.

มุตฺตปาณิชาตก. หน้า 63.

คามณิจนฺทชาตก. หน้า 45.

กโปตกชาตก. หน้า 512.

กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465.

— . ปญฺจโม ภาโค มหามงคลชาตก. หน้า 525.

ตุมพิตชาตก. หน้า 84.

เสณกชาตก. หน้า 157.

จกฺกวากุชาตก. หน้า 517.

<u>ชาตกฎธกถาย, ฉฏโร ภาโค สติคฺคุมพชาตกั.</u>	หน้า 81.
<u>สมฺพลาชาตกั.</u>	หน้า 311.
<u>มหาปทุมชาตกั.</u>	หน้า 135.
<u>สาตีเกทวารชาตกั.</u>	หน้า 253.
<u>ณฺหนชาตกั.</u>	หน้า 161.
<u>มหากณฺพชาตกั.</u>	หน้า 123.
<u>อมฺพชาตกั.</u>	หน้า 153.
<u>สุปรารกชาตกั.</u>	หน้า 69.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465.

<u>สตฺถโม ภาโค สมฺพลาชาตกั.</u>	หน้า 311.
<u>สมฺภวชาตกั.</u>	หน้า 263.
<u>สรภคชาตกั.</u>	หน้า 380.
<u>จุลลสตฺถโสมชาตกั.</u>	หน้า 441.
<u>สมฺภวชาตกั.</u>	หน้า 263.
<u>คนฺชารชาตกั.</u>	หน้า 185.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465.

<u>อฏฺฐโม ภาโค มหาทิสชาตกั.</u>	หน้า 268.
<u>โสณกชาตกั.</u>	หน้า 103.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465.

<u>นวม ภาโค มโหสธชาตกั.</u>	หน้า 272, 391.
<u>สุวณฺณสามชาตกั.</u>	หน้า 143.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465.

ชาติภฏภูถกถาย, ทสโม่ ภำโค วัชรชำคกั. หน่ำ 226, 244, 255, 259.

เวสสนทรชำคกั. หน่ำ 195, 349, 393.

พรหมนารทชำคกั. หน่ำ 150, 185.

กรุงเทพ : มหำมกุฏรำชวัทยำลัย์, 2465.

คำรงรำชำนภำพ, สม่เค็จพระเจำบรมวงศัเชอกรมพระยำ. เร่องการสอนพระปรียัตติ-
ชรรม. พระนคร์ : รุงเร่องชรรม, 2514.

——. ตำนำนการเปลดพระปรียัตติชรรมในรัชกำลที่ 5. พระนคร์ : รุงเร่องชรรม,
2514.

——. ตำนำนการบอกพระปรียัตติชรรม. พระนคร์ : รุงเร่องชรรม, 2514.

——. ประวัติอำจำรย์. พระนคร์ : คुरुสภำดำนพรำว, 2506.

เทพครุณำนคิษฏ, หลวง (ทวี ชรมชัช). บำลัโวยำกรณัชั้นสูง เล่ม 1, พระนคร์ :
มหำมกุฏรำชวัทยำลัย์, 2485.

——. บำลัโวยำกรณัชั้นสูง เล่ม 3 อำชยำต. พระนคร์ : มหำมกุฏรำชวัทยำลัย์,
2486.

——. ชำคคูปที่ปิกำหรือพจนำนุกรม บำลั-ไทย. พระนคร์ : มหำมกุฏรำชวัทยำลัย์,
2510.

——. บำลัโวยำกรณัชั้นสูง เล่ม 2, พระนคร์ : มหำมกุฏรำชวัทยำลัย์, 2486.

——. บำลัโวยำกรณัชั้นสูง เล่ม 4, พระนคร์ : มหำมกุฏรำชวัทยำลัย์, 2489.

——. พจนำนุกรมชำคคูลัศกถ. พระนคร์ : มหำมกุฏรำชวัทยำลัย์, 2494.

ธัมมกิตติเถระ. พำลำนการ. ม้นคเล : ชนวนคิ, 2509.

ชาตพเนกัจจายน. พระนคร : ไทยสพานยศเส ร.ศ. 131.

ชมมปทภูฏถาย ปฐโม ภาโค จกขุปลาเถร. หน้า 10.

ชมมิกอุปลาสก. หน้า 121.

เทวทศต. หน้า 135.

คีสสตุเถร. หน้า 41

กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518.

— . หุติโย ภาโค สามาวที. หน้า 22, 25, 33, 50, 55.

นิคมวาสิคสสตุเถร. หน้า 113.

สกก. หน้า 103.

กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2516.

— . หุติโย ภาโค อุปลลวงณาเถรี. หน้า 142.

ครหทินน. หน้า 98.

มจจรีโกสิยเสฏฐี. หน้า 30.

กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2517.

— . จตุตโถ ภาโค มุทปานิ. กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2516.

— . ปญจโม ภาโค อสณฺญตปริกขารภิกขุ. หน้า 14.

อนาถปิณฑิก. หน้า 9, 10.

กุกกภูมิตต. หน้า 24

อุปสถกมม. หน้า 52

จุกสาฎก. หน้า 4

ลาชเทวชีตา. หน้า 9

โกกสนกขลุตทก. หน้า 29, 30.

กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2514.

ชุมนุมปद्यุภคณาย ฉฏโร ภาโค ยมกปฎาภิหารिय. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
2518.

— . <u>สตฺตโม ภาโค อปรํ ปญจสตฺธิกฺข.</u>	หน้า 64.
<u>ภทฺธิยภิกฺข.</u>	หน้า 102.
<u>มหาชนวาณิช.</u>	หน้า 84.
<u>ปริชิตฺตพราหมณปฺตต.</u>	หน้า 149.
<u>อณฺณตรกฺลปฺตต.</u>	หน้า 15.
<u>โปจฺจิตฺตเถร.</u>	หน้า 75.
<u>สตฺตทิกฺมพ.</u>	หน้า 81.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2505.

— . <u>อฏฺฐโม ภาโค สฺมนสามเณร.</u>	หน้า 87, 91, 93, 95.
<u>อฺคฺคเสนเสฏฺฐิปฺตต</u>	หน้า 24, 25.
<u>สุกรโปตฺติกา.</u>	หน้า 10.
<u>วกกฺกสิกเถร.</u>	หน้า 85.
<u>โซตฺติกเถร.</u>	หน้า 169, 172.
<u>สกกเทวราช.</u>	หน้า 39.
<u>อฺปกาสีวก.</u>	หน้า 37.
<u>มาร.</u>	หน้า 105.
<u>สามเณร.</u>	หน้า 141, 142.
<u>ปญฺจภิกฺข.</u>	หน้า 51.

อฺปฺตตกเสฏฺฐิ หน้า 45 กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2509.

เทิมหาสามินา, สฺทฺธมฺมสงฺกโ. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515.

บุญมี พิมพ์โพธิ์, เกล็ดลัับบาลีไวยาकरण. พระนคร : วัฒนาพานิช, 2500.

ปริยัติธรรมธาคา, พระ, อำมาตย์ตรี, มูลัจจายนแปล. กรุงเทพฯ : พิศาลบรรณกิจ.

2457.

พระวิสุทธินมโหิ, (เจียบ ป.9) ัจจายนมุล. กรุงเทพฯ : ไท, 2474.

พุทธปियเถระ, รูปลธิธิปกรณ์. พระนคร : อักษรประเสริฐ. 2517.

พระเทพเมธาจารย์ (เจ้า ฐิตปัญโญ) แบบเรียนวรรณคดีบาลีประเภทกัมภีร์บาลีไวยากรณ์.
ธนบุรี : ประยูรวงศ์, 2504.

พระมหาจำรัส ฐิตโชติ, คัมภีร์บาลีไวยากรณ์. ธนบุรี : ประยูรวงศ์, 2512.

พระปัญญาสามี. ศาสนวงศ์หรือประวัติศาสนา. แปลโดยศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง
มนวิฑูร. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2507.

พระมหานาค อุปนาโค, อธิบายบาลีไวยากรณ์อาชยาต. พระนคร : มหามกุฏราช-
วิทยาลัย, 2491.

พระอริยมุนี. อธิบายบาลีไวยากรณ์อาชยาต. พระนคร : เลียงเชียงธรรมประทีป,
2515.

พระมหาศกรินทร์ ศศพิณทร์, หลักควมจำบาลีไวยากรณ์. พระนคร : เลียงเชียง
จงเจริญ, 2515.

พระคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะ แปลโดยนาวาอากาศเอกพิเศษแย้ม ประพัฒน์ทอง.
กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2512.

พระนันท์ปัญญาจารย์, คัมภีร์จุฬาคันถวงศ์. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2509.

มงคลทศที่ปนิยา ปฐโม ภาโค พาลปณิเทศวนา. หน้า 21, 39, 41, 52, 53.

มาคาบิตุอุปภูฏกถา. หน้า 295.

วินยกถาอาคาริยวินโย. หน้า 216.

ปุชเนยยกถา. หน้า 82.

อตุตสมมาปถิธิกถา. หน้า 121.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2517.

———. หุติโย ภาโค ทานกถา. หน้า 33.

สนตุฏฐิกถา. หน้า 239.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515.

โมคคัลลานเถระ, โมคคัลลานะ มั่นคเล : พุทธศาสนา, 2498.

รัตนปัญญาเถระ, ชินกาลมาลีปกรณ์. แปลโดยศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิthur.

พระนคร : สามมิตร, 2515.

วิชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา. บาลีไวยากรณ. พระนคร :
มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2495.

———. อุภัยพากย์ปริวัชน์. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2497.

วิมลพุทธิ. นยาสะ. อินเคีย : ชาวชมภูทวีป, 2472.

วิสุทฺธิมคฺคตฺส นาม ปกรณวิเสตตส ปฐโม ภาโค

ปฐวีกสิณนิทเทโส. หน้า 191, 225.

เสสกสิณนิทเทโส. หน้า 217.

อตุตคฺคนิทเทโส. หน้า 78.

สีลนิทเทโส หน้า 22, 32, 43, 56.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2512.

สิริมังคลาจารย์. คัมภีร์สังฆยาปกาสฎีกา. พระนคร : ท่าพระจันทร์, 2517.

สิริ เพ็ชรไชย. คำแนะนำรูปลัทธิปกครอง. พระนคร : อักษรประเสริฐ, 2507.

สมเด็จพระวันรัตอุทตมมหาเถระ (จิต) มูลน้อยอาศัยมูลใหญ่. ชนบุรี : ประยูรวงศ์,
2513.

สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารีมหาเถระ) ชรรมิกกถา. ชนบุรี : ประยูรวงศ์,
2513.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช วัดสระเกศ, พระ, สัมโมทนียกถาใน
การพิมพ์รูปลัทธิปกครอง. พระนคร : อักษรประเสริฐ, 2507.

สัทนทีปทมาลาฉบับมูลนิธิพิไลภิกขุ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ, 2519.

สำนักอบรมครูวัดสามพระยา. สวดมนต์. พระนคร : ยัมศรีหงส์, 2494.

สนุดงกุโร ภิกขุ. แบบเรียนภาษาสันสกฤตอาชยาต. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
2513.

สมนตปาสาทิกา ปฐโม ภาค. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2507.

สวัสตี วงวิเศษ. ตำราเรียนอักษรโบราณ. พระนคร : วงศ์สว่าง, 2518.

สุตตนปิฎก มัชฌิมมุลปิฎกสาส์ก สมมาทิฎฐิสุตต์. หน้า 85.

มหาโคตสังคสาลสุตต์. หน้า 397.

มหาสจจกสุตต์. หน้า 453.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2502.

- สุตตตันตปิฎก ทีฆนิกายสสุ สীগฺกขนฺธวคฺโค มหาสีหนาทสฺสคฺคํ. หน้า 209.
ปาฏิกวคฺโค ลกขณสฺสคฺคํ. หน้า 171, 175.
สীগฺกขนฺธวคฺโค อมพฺพณฺสฺสคฺคํ. หน้า 125.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2470.

อาจารย์เลิศ. นิรุกติศัพท์. มั่นคเล : พุทธศาสนาสภา, 2513.

อัคควังสเถระ ศัพท์นี้ติ. มั่นคเล : พุทธศาสนาสภา, 2507.

○ ชาตุมมาลา. มั่นคเล : พุทธศาสนาสภา, 2507.

○ สุตตุมมาลา. มั่นคเล : พุทธศาสนาสภา, 2508.

อภิธมมตถวิภาวีตี ปฐมปริจเจทวณฺณา. หน้า 76.

หุตติยปริจเจทเจตสิกสงคหวิภาโค. หน้า 8, 23.

ฉฏฐปริจเจทวณฺณา. หน้า 205, 212.

ปกิณณกสงคหวิภาโค. หน้า 15.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2516.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Anderson Dines, A Pali Glossary, 1905.

Geiger Wilhelm, Pali Literature and Language แปลภาษาอังกฤษ โดย Batakrishna Ghosh, Calcutta, 1956.

Lakshmi Narayan Tiwari. Kaccāyana Vyākaraṇa, Varanasi : Printed at the Tara Publication Kamaccha, 1962.

Macdonell, Arthur A. A Sanskrit Grammar, London : Oxford University Press, 1973.

Malalasekera G.P. A Dictionary of Pali Proper Names Vol. 1, London : Luzacand and Company L.T.D., 1960.

William Monier -- Monier Sir. Pactical Grammar of the Sanskrit Language, Varanasi : The Chowkhambo Sanskrit Series Office Gopal Mandir Lane, 1962.

William Dwight Whitney. Sanskrit Grammar, Varanasi : Motilal Banarsidass, 1973.

———. The Root Verb - Forms and Primary Derivatives of the Sanskrit Language, Varanasi : Motilal Banassidass, 1963.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ก.

เปรียบเทียบการแจกวิภัติกิริยาอาขยาตภาษาบาลี
และสันสกฤตประจำหมวดธาตุที่มีธาตุตรงกัน

การแบ่งหมวดธาตุในภาษาบาลีและสันสกฤตไม่เหมือนกัน ภาษาบาลีแบ่งไว้ 8 หมวด สันสกฤตแบ่งไว้ 10 หมวด แต่ละหมวดจัดไว้ตรงกันบ้างและไม่ตรงกันบ้าง ตารางต่อไปนี้จะแสดงการเปรียบเทียบธาตุที่ใช้ตรงกัน ซึ่งได้แจกวิภัติเฉพาะวัตตมานา ปรัสสบท เอกพจน์ เป็นตัวอย่างเท่านั้น ส่วนธาตุบางตัวในภาษาสันสกฤตแจกได้เฉพาะ อาคมเนบทกมี ดังตารางต่อไปนี้

1. หมวด ภู ธาตุ

ภาษาบาลี เป็นธาตุหมวดที่ 1 มี อ ปัจจัย ประจำหมวดธาตุ			ภาษาสันสกฤต เป็นธาตุหมวดที่ 1 มี อ ปรัตยย ประจำหมวดธาตุ		
วัตตมานา			วรตมาน		
ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง	ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง
ภู	มี, เป็น	ภวติ	ภู	มี, เป็น	ภวติ
หุ	เป็น	โหติ	หุ	กิน	ชุโหติ (หุ)
ลี	นอน	เสติ สยติ	ลี	นอน	เศเต (อหุ)
มร	ตาย	มรติ	มฤ (มูริย)	ตาย	มูริยเต
ปจ	หุง, ต้ม	ปจติ	ปจ	หุง, ต้ม	ปจติ

อดีตมานา			วртมาน		
ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง	ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง
อิ กุ ข	เห็น	อิ กุ ข ตี	อี กุ ข	เห็น	อี กุ ข เตะ
ล ก	ได้	ล ก ตี	ล ก	ได้	ล ก เตะ
ค ม (ค จ ฉ)	ไป	ค จ ฉ ตี 1	ค ม (ค จ ฉ)	ไป	ค จ ฉ เตะ 2

ข้อสังเกต หมวด กู ธาตุ ทั้งบาลีและสันสกฤตจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ

- บาลี จัดไว้เป็นหมวดที่ 1
- สันสกฤต ก็จัดไว้เป็นหมวดที่ 1

การลงปัจจัยประจำหมวดธาตุ คือ อ ปัจจัย เหมือนกัน เมื่อลงปัจจัย และวิภัตติแล้วเปลี่ยนแปลงที่สุกธาตุที่เป็นสระเป็นชั้นคุณ เปลี่ยนสระชั้น ที่ตามควยพยัญชนะ 1 ตัว เป็นชั้นคุณ ถ้าเป็นสระยาวลงท้ายควยพยัญ- ชนะ 1 ตัว หรือสระสั้น แต่ตามควยพยัญชนะซ้อน ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง ธาตุบางตัว เช่น หู ธาตุ แปลว่ากิน ต่างกัน และอยู่ในหมวด หู ธาตุ ที่ ธาตุ อยู่ในหมวด อห ธาตุ

¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, บาลีไวยากรณ์ (พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2495), หน้า 160.

² สุนตงกูโร ภิกขุ, แบบเขียนภาษาสันสกฤตอาชยาด (พระนคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2513), หน้า 52.

2. หมวด รุช ชาติ

ภาษาบาลี เป็นธาตุหมวดที่ 2 มี อ, เอ ปัจจัยประจำหมวดธาตุ			ภาษาสันสกฤต เป็นธาตุหมวด 7 ก็มี เป็น หมวดที่ 6 ที่ต้องลงอนุนาสิก หน้าตัวสะกดก็มี		
วัตตมานา			วรตมาน		
ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง	ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง
รุช	กั้น, ปิด	รุชฺชติ รุชฺเชติ	รุชि	กั้น, ปิด	รุชฺชติ รุชฺเช
มฺจ	ปล่อย	มฺจฺจติ	มฺจ	ปล่อย	มฺจฺจติ
ภฺช	กิน	ภฺชฺชติ	ภฺช	กิน	ภฺชฺชติ ภฺชฺชเต
ภิ	ทอย	ภินฺนติ	ภิ	ทอย	ภินฺนติ ภินฺนเต
ลฺป	ฉาบทา	ลฺปฺปติ	ลฺป (ลฺป)	ฉาบทา	ลฺปฺปติ, ลฺปฺปเต (ลฺป)
		3			4

ข้อสังเกต ความแตกต่างของธาตุหมวดนี้ คือ

บาลี รุช ชาติ ในบาลีจัดไว้ในหมวดที่ 2 มี อ, เอ ปัจจัยประจำ
หมวดธาตุและลงนิคคหิตบนพยัญชนะต้นธาตุ เมื่อลงปัจจัยและวิภคิต์
แล้ว แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุกของวรรคนั้น ๆ ที่ตามมา

³ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดียวกัน, หน้า 161.

⁴ Arthur A. Macdonell, A Sanskrit Grammar Oxford : University
Press, 1973, pp. 85.

สันสกฤต รุชฺ ฐาตุ จัดไว้เป็นธาตุหมวดที่ 7 แทรกพยัญชนะนาสิก
คือ น ไวหนาพยัญชนะที่สุกฐาตุ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสนธิ

สำหรับรูปศัพท์ที่แจกออกมาแล้ว จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน
ส่วนธาตุบางตัวของสันสกฤตจะไม่อยู่ประจำในหมวด รุชฺ ฐาตุ เช่น

ภุชฺ ลิปฺ มุจฺ ฐาตุ อยู่ในหมวด ตุฑฺ ฐาตุ แต่ในบางกรณี
จะแจกในหมวด จุรฺ ฐาตุ ก็มี

อนึ่ง ในสันสกฤตจะแจกรูปศัพท์ในอาत्मเนพบทใดด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. หมวด ทิว ธาตุ

ภาษาบาลี เป็นธาตุหมวดที่ 3 มี ย ปัจจัย ประจำหมวดธาตุ			ภาษาสันสกฤต เป็นธาตุหมวดที่ 4 มี ย ปรত্যย ประจำหมวดธาตุ		
วัตตมานา			วртมาน		
ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง	ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง
ทิว	เล่น	ทิพฺพติ	ทิว (ทิว)	เล่น	ทิวฺยติ
สิว	เย็บ	สิพฺพติ	สิว (สิว)	เย็บ	สิวฺยติ
พฺช	ตรัสรู้	พฺชฺชติ	พฺช	ตรัสรู้	พฺชฺยเต
ชี	สิ้น	ชียติ	กฺยิ	สิ้น	กฺยิณฺนํ (กริ)
มฺห	หลง	มฺหฺยติ	มฺห	หลง	มฺหฺยติ
มฺส	ลืม	มฺสฺสติ	มฺส	ลืม	มฺสฺสนํ (กริ)
รชฺ	ยอม	รชฺชติ	รชฺ (รณฺช)	ยอม	รชฺชสิ , รชฺชเต
		5			6

ข้อสังเกต ความแตกต่างของธาตุหมวดนี้ คือ

บาลี ทิว ธาตุ ในบาลี จัดไว้เป็นหมวดที่ 3 มี ย ปัจจัย ประจำ
หมวดธาตุ การแจกวิภคตีมี 2 วิธี คือ

1. ถ้าธาตุตัวเดียวให้คง ย ไว้

⁵ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดียวกัน,
หน้า 161-162.

⁶ สนฺตงฺกุโร ภิกฺขุ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 66-67.

2. ถ้าธาตุมากกว่าตัวเกี่ยว แผลงที่สุดธาตุกับปัจจัย เป็น
 พยัญชนะอนุโลมตามพยัญชนะที่สุดธาตุ

สันสกฤต ทิว ธาตุ จัดไว้เป็นหมวดที่ 4 มี ย ปรัตยย ประจำหมวด
 ธาตุ เมื่อ ลง ย แล้วคงไว้ ไม่เปลี่ยนแปลงเหมือนในภาษามาลี

ธาตุในสันสกฤต เช่น มฺษ ธาตุ จะอยู่ในหมวด กรี ธาตุ แล้ว
 แจกตามหมวดธาตุนั้น ๆ

พฺช ธาตุ ในสันสกฤตแจกเฉพาะในอาत्मเนมทเท่านั้น

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. หมวด สृ ฐาตุ

ภาษาบาลี เป็นธาตุหมวดที่ 4 มี ฌ, ฉา ปัจจัยประจำหมวดธาตุ			ภาษาสันสกฤต เป็นธาตุหมวดที่ 5 มี ฌ ปรত্যย ประจำหมวดธาตุ		
วัตตมานา			วртมาน		
ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง	ธาตุ	คำแปล	ตัวอย่าง
สृ ว ลี	พัง รอย ฉุก	สุณาติ วูณาติ ลีโนติ 7	ศुरु เว ลี	พัง รอย ฉุก	ศฤโนติ ศฤนุเต วยติ, วยเต(ภ) ลีนาติ, ลุยติ 8

ข้อสังเกต ความแตกต่างของธาตุหมวดนี้ คือ
บาลี สृธาตุ ในบาลีจัดไว้ในหมวดที่ 4 มี ฌ, ฉา ปัจจัย ประจำ
 หมวดธาตุ เมื่อลงแล้วคงรูปไว้ตามเดิมบาง พฤทธิ ฌ ปัจจัย
 เป็น โอ บาง
สันสกฤต ศुरु ธาตุ ในสันสกฤต จัดไว้ในหมวด 5 มี ฌ ปรত্যย
 ประจำหมวดธาตุ พฤทธิ เป็นชั้นคุณ คือ อู เป็น โอ บาง
 ปัจจัยของธาตุบาลีและสันสกฤตแตกต่างกัน สันสกฤตจะไม่มี
 ฉา ปัจจัย

7 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดียวกัน, หน้า 162.

8 William Dwight Whitney. Sanskrit Grammar Motilal Banar-
 sidass Delhi : Varasi, Patna, 1973, pp. 254-255.

5. หมวด กี่ ชาติ

ภาษาบาลี เป็นชาตุมหาคที่ 5 มี นา ปัจจัย ประจำหมวดชาติ			ภาษาสันสกฤต เป็นชาตุมหาคที่ 9 มี นา, นี, น ปรัตยย ประจำ หมวดชาติ		
วัตตมานา			วตมาน		
ชาติ	คำแปล	ตัวอย่าง	ชาติ	คำแปล	ตัวอย่าง
ก	ชื่อ	กีนาคี	กวี	ชื่อ	กวีณาติ, กวีณีเต
ข	ชนะ	ชินาคี	ช (ชย)	ชนะ	ชยตี (ญ)
ค	กำจัก	ชุนาคี	ช	สิ้น	ชุนิเต, ชุนเต
จ	ก้อ, สั้งสม	จินาคี	จิ	สั่งสม, ก้อ	จิโนติ, จินเต (สุ)
ฉ	เกี่ยว, ตัก	ลุนาคี	ล	เกี่ยว, ตัก	ลุนาคี, ลุนีเต
ฎ	รู้	ชานาคี	ชญา	รู้	ชานาคี
ด	ผัก, โปรย	ยุนาติ	สุญ	เมล็ดคอก, บาน	สุญติ (ตุท)
		9			10

⁹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดียวกัน,
หน้า 163.

¹⁰ สนตงกูโร ภิกขุ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 74-75.

ข้อสังเกต ความแตกต่างของธาตุหมวดนี้ คือ

บาลี ก็ ธาตุ จักไว้ในธาตุหมวด 5 มี นา ปัจจัย ประจำหมวด
ธาตุ เมื่อลงแล้วคงไว้ จะเปลี่ยนแปลงบ้างก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สันสกฤต กวี ธาตุ จักไว้ในธาตุหมวดที่ 9 มี นา, นี, น ปรัตย
ประจำหมวดธาตุเช่นเดียวกัน แตกต่างกันบ้าง คือ

ชิ ธาตุ ในสันสกฤตจะประจำอยู่หมวด ภู ธาตุ เวลา
แจกก็ตามหมวดธาตุนั้น

จิ ธาตุ ในสันสกฤตจะประจำอยู่หมวด สุ ธาตุ เวลา
แจกก็ตามหมวดธาตุนั้น

ชญา ในสันสกฤตจะประจำอยู่หมวดที่ 9 เวลาแจก
ก็ตามหมวดธาตุนั้น แต่จะนำไปแจกใน
อาत्मเนบทบาง ในเวลาแจก ชญา อาจมี
การเปลี่ยนรูปได้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. ทมหค คหุ ฐาคู

ภาษาบาลี เป็นธาตุทมหคที่ 6 มี ณา ป้จจย ประจาทมหคฐาคู			ภาษาสันสกฤต เป็นธาตุทมหคที่ 9 มี ณา ปรีตยยประจาทมหคฐาคู		
วัตตมามา			วรัตตมามา		
ฐาคู	ค้ำแปล	ทัวอย่าง	ฐาคู	ค้ำแปล	ทัวอย่าง
คหุ	ถ้อเอา	คณหาคี 11	คหุ	จ้บถ้อเอา	คณหุณาที 12

ขอสังเกต ทมหค คหุ ฐาคู ในบาลีจ้ค้เข้าในทมหคที่ 6 ส่วนในสันสกฤตจ้ค้ไว้
ในทมหคที่ 9 จะพบแต่ฐาคูทัวเค็ยวนี้เท้านัน
ตามหลักการส้บเส็ยง (metathesis) คณหุณาที grhṇāti ใน
ภาษาสันสกฤตจะตรงก้บ คณหาคี (g)ganhāti ในภาษาบาลี

¹¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเค็ยวกัน,
หน้า 163.

¹² Sir Monier Williams. Practical Grammar of the Sanskrit Language. India : The Chowkhamba Sanskrit series Office, Varanasi, 1962, pp. 190.

7. หมวด คน ชาติ

ภาษาบาลี เป็นชาติหมวดที่ 7 มี โอ ปัจจัย ประจำหมวดชาติ			ภาษาสันสกฤต เป็นชาติหมวดที่ 8 ชาติ ลง อุ ปรัตยย ประจำหมวดชาติ		
วัตตมานา			วทมาน		
ชาติ	คำแปล	ตัวอย่าง	ชาติ	คำแปล	ตัวอย่าง
คนุ	แต่ไป	ตโนติ	คนุ	แต่ไป	ตโนติ, คนุเต
กรุ	ทำ	กโรติ	กฤ	ทำ	กโรติ, กुरुเต
สกุก	อาจ, สามารถ	สกโกติ	ศก	อาจ, สามารถ	ศกโนติ, (สุ)
ชาครุ	ขึ้น	ชาคโรติ	ชาครุ	ขึ้น	ชาครุติ(อทุ)
		13			14

ข้อสังเกต ความแตกต่างของชาติหมวดนี้ คือ

บาลี คนุ ชาติ ในบาลี จัดไว้ในชาติหมวด 7 มี โอ ปัจจัย
ประจำหมวดชาติ เมื่อลงแล้วคงรูปไว้ตามเดิม

สันสกฤต คนุ ชาติ ในสันสกฤต จัดไว้ในชาติหมวด 8 มี อุ ปรัตยย
ประจำหมวดชาติ เมื่อแจกในปรัสสไมบทย จะพดพิธิ อุ เป็น โอ
สำเร็จรูปแล้วจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ชาติในสันสกฤตบางตัวจะอยู่ในชาติหมวดอื่น เช่น
ศก ชาติ อยู่ในชาติหมวด สุ ชาติ เวลาแจกจะเหมือนชาติหมวดนั้นๆ
ชาครุ " " อทุ " "

อนึ่ง สำหรับชาติบางตัวแจกในอาคมแบบได้

13 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดิม, หน้า 164.

14 Arthur A. Macdonell, *ibid*, p. 85.

8. หมวด จุร ชาติ

ภาษาบาลี เป็นชาตุมวคที่ 8 มี ฌ, ฌย ปัจจัย ประจำหมวดชาติ			ภาษาสันสกฤต เป็นชาตุมวคที่ 10 มี อย ปรัตยย ประจำหมวดชาติ		
วัตตมานา			วртมาน		
ชาติ	คำแปล	ตัวอย่าง	ชาติ	คำแปล	ตัวอย่าง
จุร	ลัก, ฆะโมย	โจเรติ, โจรยติ	จุร	ลัก, ฆะโมย	โจรยติ-เต
ตก	ความตรีก	ตกเกติ, ตกกยติ	ตรก	ความตรีก	ตรกยติ-เต
ลกษ	กำหนด	ลกษเตติ, ลกษยติ	ลกษ	กำหนด	ลกษยติ-เต
มนต	ปรีกษา	มนตเตติ, มนตยติ	มนตร	ปรีกษา	มนตรยเต
จินต	ความคิด	จินตเตติ, จินตยติ	จินต	ความคิด	จินตยติ-เต
		15			16

ข้อสังเกต ความแตกต่างของชาตุมวคนี้ คือ

บาลี จุร ชาติ ในภาษาบาลีจัดไว้ในชาตุมวคที่ 8 มี ฌ, ฌย, ปัจจัย ประจำหมวดชาติ เมื่อลงแล้ว สม ฌ ออกเสีย ถ้าพยัญชนะต้นชาติ เป็นรัสสะ ให้ที่ชะ ถ้าพยัญชนะต้นชาติเป็นที่ชะอยู่แล้ว ให้คงไว้ตามเดิม

สันสกฤต จุร ชาติ ในสันสกฤต จัดไว้ในชาตุมวคที่ 10 มี อย ปรัตยย ประจำหมวดชาติ ความแตกต่างที่เห็นชัด คือ

บาลี เรียก ฌย ปัจจัย

สันสกฤต เรียก อย ปรัตยย

แต่เมื่อสำเร็จรูปแล้ว จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

15 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดิม, หน้า 164.

16 สนฺตงฺกุโร ภิกฺขุ, เรื่องเดิม, หน้า 76.

ประวัติการศึกษา

นายทรัพย์ ประกอบสุข ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้รับพระราชทานปริญญาการศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2510 และได้เข้าศึกษาต่อในบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกวิชาภาษาตะวันออก ระหว่างการศึกษาได้เข้ารับราชการในตำแหน่งศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จนถึงปัจจุบันนี้.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย